

DESMOND MORRIS

MAIMUȚA GOALĂ

Ediția a II-a

Traducere din limba engleză
de Valeriu Rendec

- Salk, L., „Thoughts on the concept of imprinting and its place in early human development“, în *Canad. Psychiat Assoc. J.*, II/1966, pp. 295-305.
- Schaller G., *The Mountain Gorilla*, Chicago University Press, 1963.
- Shirley, M.M., „The first two years, a study of twenty-five babies“, vol. 2, în *Intellectual development. Inst. Child Welf. Mongr.*, Serial No. 8, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1933.
- Smith, M.E., „An investigation of the development of the sentence and the extent of the vocabulary in young children“, în *Univ. Iowa Stud. Child. Welf.* 3, 5/1926.
- Sparks, J., „Social grooming in animals“, în *New Scientist*, 19/1963, pp. 235-237.
- Southwick, C.H. (coordonator), *Primate Social Behaviour*, van Nostrand, Princeton, 1963.
- Tax, S. (coordonator), *The Evolution of Man*, Chicago University Press, 1960.
- Tiger, L., „Research report: Patterns of male association“, în *Current Anthropology*, vol. VIII, 3/ iunie 1967.
- Tinbergen, N., *The Study of Instinct*, Oxford University Press, 1951.
- Van Hooff, J., „Facial expressions in higher primates“, în *Symp. Zool. Soc. Lond.*, 8/1962, pp. 97-125.
- Washburn, S.L. (coordonator), *Social Life of Early Man*, Methuen, 1962.
- Washburn, S.L. (coordonator), *Classification and Human Evolution*, Methuen, 1964.
- Wickler, W., „Die biologische Bedeutung auffallend farbiger, nackter Hautstellen und innerartliche Mimikry der Primaten“, în *Die Naturwissenschaften*, 50, (13/1963), pp. 481-482.
- Wickler, W., „Socio-sexual signals and their intraspecific imitation among primates“, în D. Morris (coord.), *Primate Ethology*, Weidenfeld and Nicolson, 1967, pp. 68-147.
- Wyburn, G.M., R.W. Pickford, R.J. Hirst, *Human Senses and Perception*, Oliver and Boyd, 1964.
- Yerkes, R.M., A.W. Yerkes, *The Great Apes*, Yale University Press, 1929.
- Young, P., E.A. Goldman, *The Wolves of North America*, Constable, 1944.
- Zeuner, F.E., *A History of Domesticated Animals*, Hutchinson, 1963.
- Zuckerman, S., *The Social Life of Monkeys and Apes*, Kegan Paul, 1932.

Cuprins

Introducere	5
Mulțumiri	9
Capitolul 1. Origini	11
Capitolul 2. Sexul	48
Capitolul 3. Creșterea progeniturilor	101
Capitolul 4. Explorarea	126
Capitolul 5. Agresivitatea	143
Capitolul 6. Hrănirea	184
Capitolul 7. Confortul	196
Capitolul 8. Animalele	214
Anexă	241
Bibliografie	245

dna Claire Russell, dr. W.M.S. Russell, dr. George Schaller, dr. John Sparks, dr. Lionel Tiger, profesor Niko Tinbergen, dl Ronald Webster, dr. Wolfgang Wickler și profesor John Yudkin.

Mă grăbesc să adaug că includerea unui nume în această listă nu înseamnă neapărat că persoana respectivă este de acord cu punctele mele de vedere așa cum sunt exprimate aici, în această carte.

Capitolul 1

Origini

Există o cușcă într-o anumită grădină zoologică pe care se află o etichetă care spune simplu: „Acest animal este nou pentru știință.“ Înăuntrul cuștii stă o mică veveriță. Are picioare negre și provine din Africa. Până acum nu s-a mai găsit nicio veveriță cu picioare negre pe acel continent. Nu se știe nimic despre ea. Nu are nici nume.

Pentru zoolog ea reprezintă o provocare imediată. Ce anume din modul ei de viață a făcut-o unică? Cum diferă ea de celelalte trei sute șazeci și șase de specii de veverițe în viață deja cunoscute și descrise? Cumva, într-un punct din evoluția familiei veverițelor, strămoșii acestui animal trebuie că s-au desprins de ceilalți și s-au stabilit ca populație care se reproduce independent. Ce anume din mediul înconjurător a făcut posibilă izolarea lor ca formă nouă de viață? Noua tendință trebuie să fi început la scară mică, cu un grup de veverițe dintr-o anumită zonă ce se transformau treptat și deveneau mai bine adaptate la condițiile specifice de acolo. Dar în această etapă ele ar mai fi putut încă să se corcească cu rudele lor din apropiere. Noua formă ar fi avut un ușor avantaj în regiunea ei specială, dar nu ar fi fost mai mult decât o rasă a speciei de bază și ar fi putut fi înghițită, reabsorbită în direcția evolutivă principală în orice moment. Dacă, cu trecerea timpului, noile veverițe și-ar fi perfecționat din ce în ce mai mult adaptarea la mediul lor particular, ar fi sosit, în cele din urmă, momentul

când ar fi fost avantajos pentru ele să se izoleze de posibila contaminare cu vecinii. În această etapă comportamentul lor social și sexual ar fi suferit modificări speciale, corcirea cu alte feluri de veverițe devenind improbabilă și, în cele din urmă, imposibilă. La început, anatomia lor poate să se schimbe și să fie mai adecvată hranei speciale a ținutului, dar mai târziu instinctul lor de împerechere și înfățișarea lor exterioară s-ar fi modificat și ele, asigurându-se atracția numai între perechi de noul tip. În final, ar fi apărut o nouă specie, separată și deosebită, o formă unică de viață, un al trei sute șaiszeci și șaptelea tip de veveriță.

Când ne uităm la veverița noastră neidentificată din cușca ei din grădina zoologică, nu putem decât să ghicim aceste lucruri. Singurul lucru de care putem să fim siguri este că petele de pe blana ei – picioarele negre – indică faptul că este o formă nouă. Dar acestea sunt numai simptomele, erupția care îi dă unui doctor un indiciu despre boala pacientului său. Ca să înțelegem cu adevărat noua specie, trebuie să utilizăm indiciile doar ca punct de pornire, care să ne spună că aici este ceva ce merită cercetat. Am putea încerca să ghicim istoria animalului, dar acest lucru ar fi îndrăzneț și periculos. În schimb, vom începe modest prin a-i pune o etichetă simplă și evidentă: o vom numi veverița africană cu picioare negre. Acum trebuie să observăm și să ținem evidența fiecărui aspect al comportamentului și structurii sale și să vedem cum diferă de sau se aseamănă cu alte veverițe. Apoi, puțin câte puțin, îi putem reconstitui povestea.

Marele avantaj pe care îl avem când studiem asemenea animale este că noi înșine nu suntem veverițe cu picioare negre – fapt care ne obligă la o atitudine de umilință ce stă bine investigației științifice. Cât de diferite sunt lucrurile, cât de exasperant de diferite, când încercăm să studiem animalul uman! Chiar și pentru zoolog, care este obișnuit să numească animalul animal, este dificil să evite aroganța implicării subiective. Putem încerca să depășim acest lucru, într-o oarecare măsură, abordând

ființa umană în mod deliberat și cam timid, ca și cum ar fi o altă specie, o formă ciudată de viață pe masa de disecție, în așteptarea analizei. Cum putem începe?

La fel ca veverița cea nouă, putem începe prin a o compara cu alte specii care par a fi cele mai îndeaproape înrudite. După dinți, mâini, ochi, și diferite alte trăsături anatomice, este evident un soi de primată, dar de un tip foarte ciudat. Cât anume de ciudat devine clar când întindem, pe un șir lung, pieile celor o sută nouăzeci și două de specii actuale de maimuțe cu și fără coadă, iar apoi încercăm să introducem o piele umană undeva într-un punct adecvat în această lungă serie. Oriunde o punem, pare a nu-și avea locul. În cele din urmă, ne simțim îndemnați să o așezăm chiar la un capăt al șirului de piei, imediat după pieile marilor maimuțe fără coadă, cum sunt cimpanzeul și gorila. Chiar și aici este cu totul nepotrivită. Picioarele sunt prea lungi, brațele sunt prea scurte, iar labelle picioarelor sunt cam ciudate. În mod clar, această specie de primate și-a dezvoltat un tip de locomoție special care i-a modificat forma de bază. Dar mai este o caracteristică ce sare în ochi: pielea este, de fapt, neacoperită. Cu excepția smocurilor de păr vizibile de pe cap, de la subsuoară și din jurul organelor genitale, suprafața pielii e complet expusă. Când se face comparația cu alte specii de primate, contrastul este izbitor. Adevărat, unele specii de maimuțe cu sau fără coadă au mici porțiuni de piele neacoperite pe noadă, pe față, pe piept, dar la niciuna dintre celelalte o sută nouăzeci și două de specii nu există ceva care măcar să se apropie de condiția umană. În stadiul acesta și fără alte investigații, este justificat să numim această nouă specie „maimuța goală“. Este o denumire simplă, descriptivă, bazată pe o observație simplă, care nu face nicio afirmație specială. Poate că ea ne va ajuta să ne păstrăm simțul proporției și să ne menținem obiectivitatea.

Holbându-se la acest specimen ciudat și rămânând uimit de semnificația trăsăturilor sale unice, zoologul trebuie să înceapă

acum să facă comparații. Unde este în altă parte nuditatea la mare preț? Celelalte primate nu sunt de niciun ajutor, ceea ce înseamnă că trebuie căutat undeva mai departe. O rapidă trecere în revistă a întregii game de mamifere actuale dovedește imediat că ele sunt remarcabil de legate de acoperământul lor protector de blană și că foarte puține din cele 4237 de specii existente au găsit nimerit să-l abandoneze. Spre deosebire de strămoșii lor reptile, mamiferele au dobândit un mare avantaj fiziologic, fiind capabile să-și mențină o temperatură a corpului constantă, ridicată. Aceasta menține în formă, pentru performanțe optime, delicata mașinărie a proceselor din corp. Nu este o proprietate care să fie pusă în pericol sau desconsiderată cu ușurință. Mijloacele de control asupra temperaturii sunt de importanță vitală și o haină groasă, păroasă, izolatoare joacă, evident, un rol major în oprirea pierderii de căldură. În lumina intensă a soarelui, ea împiedică, de asemenea, supraîncălzirea și deteriorarea pielii ca urmare a expunerii directe la razele soarelui. Dacă părul trebuie să dispară, atunci categoric trebuie să existe un motiv foarte puternic pentru a renunța la el. Cu puține excepții, acest pas decisiv a fost făcut numai când mamiferele s-au lansat într-un mediu complet nou. Mamiferele zburătoare, liliecii, au trebuit să-și dezgolească aripile, dar și-au păstrat aspectul păros în rest și cu greu pot fi socotite o specie nudă. Mamiferele care trăiesc în vizuini și-au redus în câteva cazuri – cărtița fără blană, furnicarul african și tatuul, de exemplu – acoperământul păros. Mamiferele acvatice, cum sunt balenele, delfinii, marsuinii, dugongii, lamantinii și hipopotamii, și-au pierdut și ele blana ca parte a unei direcții generale de evoluție. Dar pentru toate mamiferele mai obișnuite ce trăiesc la suprafață, fie că aleargă de colo până colo pe sol, fie că se cațără prin vegetația arboricolă, pielea acoperită de un păr des reprezintă regula de bază. Lăsând deoparte acei giganți anormal de grei, rinocerii și elefanții (care au probleme de încălzire și răcorire specifice), maimuța goală este unică, diferită prin

nuditatea ei de toate celelalte mii de specii de mamifere cu păr scurt, cu păr lung sau cu blană, care trăiesc pe uscat.

În acest punct, zoologul este nevoit să conchidă că, ori are de-a face cu un mamifer care trăiește în vizuină sau cu un mamifer acvatic, ori există ceva foarte ciudat, cu adevărat unic, în evoluția maimuței goale. Înainte de a porni la drum pentru a observa animalul în forma sa din zilele noastre, primul lucru care trebuie făcut, prin urmare, este să-i scormonim trecutul și să-i examinăm cât mai îndeaproape strămoșii imediați. Poate că prin examinarea fosilelor și a altor rămășițe și prin observarea celor mai apropiate rude actuale, vom putea obține un fel de tablou asupra a ceea ce s-a întâmplat atunci când acest nou tip de primată a apărut și s-a îndepărtat de grosul familiei primatelor.

Ar lua prea mult timp pentru a prezenta aici toate micile fragmente de dovezi care s-au adunat cu trudă în secolul al XIX-lea, în schimb, vom considera că această sarcină a fost îndeplinită și vom rezuma pur și simplu concluziile ce se pot trage de aici, combinând informațiile provenite din munca paleontologilor, aflați în permanentă căutare de fosile, cu faptele adunate de etologi, care au observat cu răbdare maimuțele.

Grupul de primate căruia îi aparține maimuța noastră goală a apărut inițial din neamul insectivorelor primitive. Aceste mamifere timpurii erau creaturi mici, insignifiante, care fugeau nervoase de colo colo la adăpostul pădurilor, în timp ce suveranele reptile dominau scena în lumea animalelor. Cu optzeci – cincizeci de milioane de ani în urmă, după încheierea bruscă a mării ere a reptilelor, aceste mici mâncătoare de insecte au început să se aventureze în afară, pe teritorii noi. Acolo s-au răspândit și s-au dezvoltat în multe forme ciudate. Unele au devenit mâncătoare de plante și și-au săpat vizuini sub pământ pentru siguranță, altele le-au crescut picioare lungi, adevărate picioroange cu care să fugă din fața dușmanilor. Altele au devenit ucigași cu gheare

lungi, cu dinți ascuțiți. Deși principalele reptile abdicaseră și părăsiseră scena, câmpul deschis era încă o dată un câmp de luptă.

Între timp, dintre subdezvoltate, cele cu picioare mici se agățau încă de siguranța oferită de vegetația de pădure. Progrese se făceau și aici. Vechile mâncătoare de insecte au început să-și lărgească dieta și să-și rezolve problemele digestive rezultate din devorarea fructelor, nucilor, bacelor, mugurilor și frunzelor. Pe măsură ce au evoluat în cele mai primitive forme de primat, vederea li s-a îmbunătățit, ochii avansând spre partea frontală a feței, iar mâinile li s-au modificat pentru apucarea hranei. Cu o vedere tridimensională, cu manevrabilitatea membrelor și odată cu creșterea treptată în volum a creierului, ele au început să-și domine din ce în ce mai mult lumea arboricolă.

Cândva, cu douăzeci și cinci-treizeci și cinci de milioane de ani în urmă, aceste pre-maimuțe începuseră deja să evolueze în maimuțe propriu-zise. Începeau să-și dezvolte cozi lungi, pentru echilibrare, iar corpul le creștea considerabil în dimensiuni. Unele erau pe cale de a deveni specialiste în mâncatul frunzelor, dar majoritatea își păstrau un regim larg, mixt. Cu trecerea timpului, unele din aceste creaturi asemănătoare maimuțelor au devenit mai mari și mai grele. În loc să mai fugă și să mai sară, au trecut la brăcare – trecerea unei mâini peste cealaltă de-a lungul crengilor din partea de jos a arborilor. Cozile au devenit demodate. Corpul de dimensiuni mari, deși le făcea mai greoaie în copaci, le ajuta să acorde mai puțină atenție atacurilor venite de la sol.

Chiar și așa, în acest stadiu – faza maimuței fără coadă – erau multe argumente în favoarea nerenunțării la confortul luxuriant și la culesul ușor din pădurea lor edenică. Numai dacă mediul le-ar fi dat un brânci violent spre marile spații deschise ar fi posibil ca ele să se mute. Spre deosebire de primii exploratori mamiferi, ele se specializaseră în traiul în pădure.

Milioane de ani de dezvoltare trecuseră pentru perfecționarea acestei aristocrații a pădurii și, dacă ar fi fost să plece acum, ar fi trebuit să intre în competiție cu (acum deja) foarte avansatele ierbivore și cu ucigașii care trăiau la nivelul solului. Și așa s-a făcut că au rămas pe loc, rumegându-și fructele și văzându-și în liniște de treburile lor.

Trebuie subliniat faptul că această direcție a maimuțelor fără coadă s-a dezvoltat dintr-un motiv sau altul numai în Lumea Veche. Maimuțele cu coadă se dezvoltaseră separat ca specie arboricolă atât în Lumea Veche, cât și în Lumea Nouă, dar ramura americană a primatelor n-a cunoscut niciodată faza maimuței fără coadă. În Lumea Veche, pe de altă parte, maimuțele fără coadă ancestrale se găseau răspândite pe o suprafață întinsă de pădure, din Africa de Vest, la un capăt, până în Asia de Sud-Est la celălalt. Astăzi rămășițele acestei dezvoltări pot fi văzute la cimpanzeii și gorilele din Africa și gibbonii și urangutanii din Asia. Între aceste două extreme, lumea este acum lipsită de maimuțe cu blană. Pădurile luxuriante au dispărut.

Ce s-a întâmplat cu maimuțele de demult? După câte știm, clima a început să lucreze împotriva lor și, la un moment dat, acum vreo cincizeci de milioane de ani, citadelele lor de pădure se reduseseră serios ca suprafață. Maimuțele fără coadă ancestrale au fost silite să facă una din două: ori au trebuit să se agațe de ceea ce rămăsese din vechile lor cămine din pădure, ori, într-un sens aproape biblic, au trebuit să facă față expulzării din Grădina Raiului. Strămoșii cimpanzeilor, gorilelor, gibbonilor și urangutanilor s-au cramponat de mediul lor și de atunci încoace numărul lor scade încontinuu. Strămoșii celeilalte unice maimuțe fără coadă supraviețuitoare – maimuța goală – au pătruns în afară, au părăsit pădurile și s-au aruncat în competiție cu deja eficient adaptatele locuitoare ale solului. Era o treabă riscantă, dar în materie de succes al evoluției a meritat din plin.

Povestea succesului maimuței goale de aici încolo este bine cunoscută, dar un scurt rezumat va prinde bine, deoarece este vital să se păstreze în minte evenimentele care au urmat, dacă vrem să ajungem la o înțelegere obiectivă a comportamentului actual al speciei.

Puși în fața unui nou mediu, strămoșii noștri aveau o perspectivă sumbră. Ei trebuiau sau să devină ucigași mai buni decât carnivorele din timpurile străvechi, sau să ajungă să pască mai bine decât ierbivorele din acele timpuri. Noi știm astăzi că, într-un fel, succesul a fost în ambele sensuri; dar agricultura este veche de numai câteva mii de ani, iar aici este vorba de milioane de ani. Exploatarea specializată a vieții plantelor în câmp deschis era peste putința strămoșilor noștri ancestrali și a trebuit să aștepte dezvoltarea tehnicilor avansate ale timpurilor moderne. Sistemul digestiv necesar pentru o cucerire directă a resurselor de hrană ale pășunilor lipsea. Dieta de pădure bazată pe fructe și alune putea fi adaptată la o dietă bazată pe rădăcini și bulbi, la nivelul solului, dar limitările erau severe. În loc de a se întinde leneș la capătul unei ramuri după un fruct copt și succulent, maimuța terestră, căutătoare de legume, ar fi fost nevoită să zgârie și să scurme cu efort în pământul tare pentru prețioasa ei hrană.

Vechea sa dietă de pădure nu era totuși alcătuită în întregime din fructe și alune. Proteinele animale erau fără îndoială de mare importanță pentru ea. Se trăgea, de altfel, din neamul insectivorelor și căminul arboreal al strămoșilor fusese întotdeauna bogat în insecte. Gândacii succulenți, ouăle, puii neajutorăți din cuiburi, brotăceii și reptilele mici erau toate grăunțe pentru moara sa. Ba mai mult, ele nu puneau mari probleme sistemului său digestiv destul de generalizat. Jos, la nivelul solului, această sursă de hrană nu era câtuși de puțin absentă și nimic nu o împiedica să-și extindă această parte a dietei. La început, ea nu a fost un adversar pe măsura ucigașului profesionist din lumea carnivorelor. Chiar și o mică mangustă, ca

să nu mai vorbim de o pisică mare, o putea învinge și ucide. Dar erau animale tinere de tot felul, cele neajutorate sau cele bolnave, numai bune de înhățat, și primul pas pe calea hrănirii pe scară largă cu carne a fost ușor. Trofee de adevărat mari, totuși, erau înzestrate cu picioare lungi, gen picioroange, gata să o ia la fugă, într-o clipă, cu viteze de-a dreptul imposibile. Animalele copitate, adevărate cămări de proteine, îi depășeau posibilitățile de acțiune.

Cu acestea ajungem la aproximativ ultimul milion de ani al istoriei ancestrale a maimuței goale și la o serie de dislocări și dezvoltări tot mai spectaculoase. S-au întâmplat mai multe lucruri deodată, și este important să conștientizăm acest fapt. De cele mai multe ori, când se spune povestea, părțile ei separate sunt prezentate ca și când un progres major ar fi condus la un altul, dar acest lucru ne induce în eroare. Maimuțele ancestrale care trăiau la nivelul solului aveau deja un creier mare și evoluat. Aveau ochi mari și mâini care apucau bine. Ca primate aveau, inevitabil, un oarecare grad de organizare socială. Odată cu presiunea puternică exercitată asupra lor de a-și spori îndrăzneala în uciderea vânatului, au început să aibă loc schimbări vitale. Au câștigat în verticalitate – au devenit alergătoare mai rapide, mai bune. Mâinile li s-au eliberat de sarcinile locomotoare – au devenit susținătoare puternice, eficiente, de arme. Creierul le-a devenit mai complex, mai inteligent, mai rapid în luarea deciziilor. Aceste lucruri nu au urmat unul după altul într-o succesiune majoră, prestabilită; ele au înflorit împreună, un progres infim făcându-se mai întâi într-o direcție, apoi în cealaltă, fiecare impulsivându-l pe cealaltă. Era pe cale a se forma o maimuță-vânător, o maimuță-ucigaș.

S-ar putea argumenta că evoluția ar fi putut favoriza un pas mai puțin radical în sensul dezvoltării unui ucigaș mai apropiat de pisică sau de câine, un fel de maimuță-pisică sau maimuță-câine, prin simplul proces al măririi dinților și unghiilor pentru a le transforma în arme sălbatice de genul colților și al

ghearelor. Dar aceasta ar fi pus maimuța-de-sol ancestrală în competiție directă cu deja foarte specializații ucigași-pisici și câini. Ar fi însemnat să între în competiție cu aceștia în condițiile impuse de ei, iar rezultatul ar fi fost fără îndoială dezastruos pentru primatele în discuție. (După datele pe care le avem, acest lucru poate să se fi întâmplat efectiv și să fi fost un eșec atât de mare, încât dovezile să nu mai fi fost descoperite.) În schimb, problema a fost abordată complet diferit, folosindu-se arme artificiale în locul celor naturale, și a dat rezultate.

Pasul următor a fost trecerea de la folosirea uneltelor la perfecționarea acestora și, simultan cu această evoluție, s-au îmbunătățit tehnicile de vânatoare, nu numai în privința armelor, ci și în cea a cooperării sociale. Maimuțele-vânător vânau în haită și, pe măsură ce tehnicile lor de a ucide se perfecționau, li se îmbunătățea și modul de organizare socială. Lupii adunați în haită atacă desfășurat, dar maimuța-vânător avea deja un creier mult mai bun decât al unui lup și-l putea folosi în probleme de genul comunicării și cooperării în grup. S-au putut dezvolta manevre din ce în ce mai complexe. Dezvoltarea creierului a înregistrat un pas înainte.

În esență, era vorba de un grup de vânatoare alcătuit din masculi. Femelele erau prea ocupate cu creșterea generației tinere pentru a mai putea să joace un rol major în urmărirea și prinderea prăzii. Pe măsură ce complexitatea vânătorii a crescut, iar incursiunile deveneau tot mai prelungite, a devenit esențial pentru maimuța-vânător să abandoneze viețile pline de obstacole, nomade, ale strămoșilor. Era nevoie de un cămin permanent, un loc în care să se întoarcă cu prada, unde femelele și odraslele să aștepte și să împartă hrana. Acest pas, așa cum vom vedea în capitolele următoare, a avut efecte profunde asupra multor aspecte ale comportamentului, chiar al celor mai sofisticate maimuțe goale din zilele noastre.

Astfel, maimuța-vânător a devenit o maimuță teritorială, și întregul său model sexual, parental și social a început să fie

afectat. A renunțat treptat, dar sigur, la vechiul său mod de viață bazat pe hoinăreală și cules de fructe. Părăsise acum cu adevărat pădurea sa edenică. Era o maimuță cu responsabilități. A început să-și pună problema echivalentului preistoric al mașinilor de spălat și al frigiderelor. A început să-și sporească confortul de acasă – focul, depozitarea hranei, adăposturile artificiale. Dar aici trebuie să ne oprim pentru moment, pentru că ieșim din domeniul biologiei și pătrundem în cel al culturii. Baza biologică a acestor pași înainte consta în dezvoltarea unui creier suficient de mare și complex, care să-i permită maimuței-vânător să-i parcurgă, dar forma exactă pe care o îmbracă nu mai este o chestiune de control genetic specific. Maimuța-de-pădure, care a devenit maimuța-de-sol, care a devenit maimuța-vânător, care a devenit maimuța-teritorială, devine acum o maimuță a culturii și trebuie să ne oprim puțin asupra acestui aspect.

Se cuvine să reiterăm aici că, în această carte, nu ne preocupăm masiv de explozii culturale care au urmat, de care maimuța goală din zilele noastre este atât de mândră – progresul spectaculos ce a dus-o, în mai puțin de o jumătate de milion de ani, de la a face un foc la a face o navă spațială. Este o poveste palpitană, dar maimuța goală este în pericol de a fi amenințată cu totul de ea și de a uita că, sub luciul de suprafață, ea este încă, în foarte mare măsură, o primată. („Maimuța-i maimuță, pungașii-s pungași, chiar în mătase și purpură de-i îmbraci.“) Până și o maimuță spațială trebuie să urineze.

Numai privind cu atenție la drumul parcurs în evoluție și apoi studiind aspectele biologice ale modului în care ne comportăm azi ca specie putem să ajungem cu adevărat la o înțelegere echilibrată, obiectivă, a extraordinarei noastre existențe.

Dacă acceptăm istoria evoluției noastre așa cum a fost expusă aici, atunci un fapt iese în evidență cu claritate: că am apărut în esență ca primate prădătoare. Printre maimuțele cu și fără coadă existente, acest lucru ne face unici, dar asemenea transformări